

ฐานข้อมูลด้านหัตถกรรม การทอตุ่งไทลื้อ

นางลำยอง ชัยลังกา
บ้านเลขที่ ๘๐ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลสระ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา

ประวัติความเป็นมาของตุ่งไทลื้อ

ตุ่งไทลื้อบ้านท่าฟ้า “ตุ่ง” มีมากมายหลายชนิด เช่น ทำด้วยไม้แกะสลัก เรียกว่าตุ่งกระด้าง ทำด้วยผ้า ได้แก่ ตุ่งไชย ทำด้วยสังกะสีหรือทองเหลือง เรียกว่า ตุ่งเหล็ก ตุ่งทอง ซึ่งตุ่งชนิดนี้จะทำอุทิศให้แก่ผู้ที่ตายเพราะอุบัติเหตุ ลักษณะมีฐานเป็นไม้ เสาตั้งขนาดสูงประมาณ ๑ ฟุต แขนงด้วยตุ่งขนาดเล็ก ๆ รอบแผ่นเหล็กวงกลม ตัวตุ่งทำด้วยทองเหลืองหรือสังกะสีตัดเป็นแผ่นคล้ายรูปคน จำนวนของตุ่งที่แขวนไม่แน่นอนแต่จุดประสงค์ของผู้ทำทาน แต่ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ในการใช้ตุ่งเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากบรรดาหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมักนิยมใช้ตุ่งประดับตามสถานที่ จัดงานต่างๆ เพื่อความสวยงาม ซึ่งความงามของตุ่งนั้นจะวัดกันที่ลวดลาย และ สีเส้นที่แต่งแต้มประดิษฐ์ลงไปที่ผืนตุ่ง ซึ่งสามารถแบ่งหรือจำแนกลักษณะของตุ่งได้ ๔ ลักษณะ

๑. ตุ่งผ้าทอลวดลาย ตุ่งผ้าทอลวดลายด้วยเทคนิคและจก โดยตุ่งแต่ละผืนจะต้องมีลวดลายปรากฏอย่างน้อย ๓ อย่าง คือ ปราสาท ลายสัตว์ และดอกไม้ ต้นไม้ ซึ่งลายเหล่านี้จะไม่นำไปทำผ้าที่เป็นเครื่องนุ่งห่ม เพราะถือเป็นของสูง ตุ่งบ้านท่าฟ้าปัจจุบันส่วนปลายจะทอเป็นลวดลายยาวตั้งแต่ ๑ เมตรขึ้นไป แต่ส่วนบนจะเป็นเพียงฝ้ายเส้นยืนคันด้วยไม้ไผ่เป็นช่วงๆ สลับกับทอเป็นผืนผ้าที่มักมีลวดลายเป็นแถวเล็กๆประดับอยู่

๒. ตุ่งผ้าสี ตุ่งผ้าสีนั้นไม่มีลวดลาย อาจทำจากผ้าอำ หรือผ้าโรงเรียนมีสีต่างๆ เช่นตุ่งไชย ใช้ประกอบในพิธีมงคล ตุ่งชาววา ใช้เพื่อสะเดาะเคราะห์ ตุ่งวงช้าง

๓. ตุ่งใย เป็นตุ่งที่ใช้เส้นฝ้ายสีขาว มัดหรือถักเป็นรูปต่างๆ โดยมีไม้ไผ่สอดเป็นโครงยึดเป็นช่วงๆ แล้วตกแต่งด้วยวัตถุเป็นรูปดอกไม้หรือพู่ห้อยให้ดูสวยงามยิ่งขึ้น ตุ่งใยบางแบบคล้ายกับซักใยของแมงมุม ซึ่งชาวไทลื้อเรียกว่า “ตุ่งใยแก้ว” (คำว่าแก้ว ในภาษาไทลื้อหมายถึงแมงมุม ตุ่งใยมักเป็นสีล้วนๆ เช่น ขาว เหลือง เป็นต้น

๔. ตุ่งแต้ม คำว่า “แต้ม” แปลว่า วาดหรือเขียน ตุ่งแต้มมักทำด้วยผ้าขาว แล้ววาดหรือเขียนรูปภาพบนผืนผ้า ภาพที่เขียน เช่น ตุ่งพระเจ้าสิบตน ตุ่งพระเจ้าชาวแปดและตุ่งกระดาศ เช่น ตุ่งใส่หมู ไล่ช้าง ตุ่งพญาฮอ โดยการนำกระดาศแก้วสีต่าง ๆ อย่างน้อยแผ่นละสีมารวมกัน พับไปมาแล้วตัดสลับไม้ให้ขาดจากกันเมื่อคลี่ออก และจับหางขึ้นจะเป็นข้อพวงยาว ผูกติดกับไม้ยาวประมาณ ๑ เมตร ปักตกแต่งหรือใช้ร่วมขบวนแห่ครัวทานเข้าวัดหรือปักเจดีย์ทรายในเทศกาลสงกรานต์

๑. ตุ่งลวดลาย

๒. ตุ่งผ้าสี

๓. ตุ่งใยและตุ่งแก้ว

๔. ตุ่งแต้ม

ตุ้งผ้าทอลวดลาย

ตุ้งผ้าทอลวดลายด้วยเทคนิคและจก โดยตุ้งแต่ละผืนจะต้องมีลวดลายปรากฏอย่างน้อย ๓ อย่าง คือ ปราสาท ลายสัตว์ และดอกไม้ ต้นไม้ ซึ่งลายเหล่านี้จะไม่นำไปทำผ้าที่เป็นเครื่องนุ่งห่ม เพราะถือเป็นของสูง ตุ้งบ้านท่าฟ้าปัจจุบันส่วนปลายจะทอเป็นลวดลายยาวตั้งแต่ ๑ เมตรขึ้นไป แต่ส่วนบนจะเป็นเพียงฝ้ายเส้นยืนคันด้วยไม้ไผ่เป็นช่วงๆ สลับกับทอเป็นผืนผ้าที่มักมีลวดลายเป็นแถวเล็กๆประดับอยู่

งานด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๒ ด้านหัตถกรรม ภูมิปัญญาในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย

การเรียนรู้วิธีการทอตุ้งไทลื้อ

นางลำยองค์ ชัยลังกา
ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าตุงไทลื้อ
การทอตุง